

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЇ

В статье рассматривается проблема формирования мотивационной направленности молодого учителя к инновационной деятельности в системе методической работы школы.

The article deals with the problem of formation the motivation trend to the innovation activity of a young teacher in the system of the school methodical work.

Стрімка інтелектуалізація і гуманізація сучасної освіти висвітлила його найцінніший продукт – вчительські кадри. Аналіз параметрів, що визначають необхідний тип особистості сучасного вчителя, свідчить, що провідними є психолого-педагогічні або людські чинники: комунікативність, як здатність працювати в команді, творчість, як здатність генерувати нові ідеї, інноваційність, як здатність породжувати і використовувати у своїй діяльності нововведення.

Складність цієї проблеми полягає в тому, що час, який відводиться на підготовку фахівця – педагога в межах системи вузівської підготовки не завжди дає можливість реалізувати індивідуально-творчий потенціал студента, який ґрунтується на особистісному підході, а тому розвиток професійно важливих здібностей, які на думку дослідника В. Теплова розвивають і активізують мотиваційну сферу особистості, завдяки суб'єктивним і об'єктивним причинам не спрацьовують [1,13].

А тому, занурюючись в буденність шкільного життя, молодий педагог відчуває масу труднощів, які пов'язані не лише із тим, що йому необхідно засвоювати незнайомі для себе способи навчальної діяльності, а і з тим, що у нього недостатньо розвинуті риси і якості, які визначають інноваційну особистість нового вчителя: здатність до рефлексії і самокорекції, готовність реагувати на проблемні ситуації у класі, вміння знаходити шляхи вирішення дидактичних проблем.

Ця недосконалість, невідповідність більш виражена не зовнішньою відсутністю досвіду молодого спеціаліста, а його

внутрішніми протиріччями і психологічними бар'єрами. Саме проблемі забезпечення педагогічної підтримки, навчання і виховання молодих спеціалістів присвячена ця стаття.

Сьогодні неможливо ефективно сприяти інноваційному розвитку молодого учителя, не враховуючи його особистісні риси, потреби та інтереси, творчий потенціал і мотивацію.

Тому хотілося б наголосити на провідній ролі методичної служби школи в організації навчання і становлення молодого спеціаліста, зростання його професійної майстерності, розвитку комунікативних вмінь. Злагоджена система методичної роботи школи, в межах якої можна ефективно і оперативно організувати допомогу молодому спеціалісту вийти з тих труднощів, з якими він зустрічаються в процесі щоденної педагогічної діяльності, дає можливість йому швидше адаптуватися до нових професійних функцій.

Перехід від студентства до педагогічної праці - це не просто крок до засвоєння нових знань та їх застосування, як це передбачає традиційна дидактика. Відбувається досить складний процес, коли навчальна діяльність трансформується у професійну. Багаторічний досвід педагогічного колективу Криворізької педагогічної гімназії свідчить, що процес адаптації молодих спеціалістів можна прискорити і полегшити, якщо центральним завданням управлінського циклу буде професійне зростання кожного вчителя і творче зростання кожного гімназиста.

Проблема формування професійно важливих якостей інноваційного вчителя привертає увагу все більшої кількості дослідників. У психолого-педагогічній літературі професійний аспект розглядали І.Я.Зязюн, Н.Г.Нічкало, С.О.Сисоєва, О.І.Кульчицька, О.М.Пехота, О.В.Штольман, які розробляли концепції підготовки вчителя до інноваційної професійної діяльності. Усі вони справедливо вважають фундаментальними засадами розвитку професійної освіти науку про людину. Спираючись на ці положення науковців, в управлінській системі гімназії розроблена і впроваджується модель професійного зростання і творчого розвитку молодого вчителя. Головна функція моделі - формування професійної педагогічної компетенції молодого спеціаліста, а першочергова умова її

реалізації – набуття і розвиток рефлексійних умінь молодого спеціаліста, які сприяють формуванню мотивації і прагненню до самоосвіти. Важливе значення набуває розвиток рефлексійних умінь у молодих вчителів та формування мотиваційної сфери.

Спеціалісти-науковці єдині в думці, що кожна людина, як особистість може реалізувати покладені на неї функції, якщо самостійно усвідомить смисл своєї діяльності і невпинно буде вдосконалювати свою свідомість і професійні якості.

Професійне становлення молодого фахівця зумовлено його готовністю до рефлексійної діяльності, зокрема до професійної рефлексії. Підготовка молодого вчителя до рефлексійних дій є обов'язковою і важливою в процесі його професійного становлення, вона є запорукою розвитку і формування мотивації, а також психологічних механізмів, які забезпечують у майбутньому неперервність професійного зростання.

В основі гімназійної моделі творчого зростання молодого вчителя – ґрунтовна діагностика. Щоб виявити механізми розвитку молодих спеціалістів на першому етапі, ми пропонуємо їм різні види анкет, опитувальники, діагностичні картки, відвідуємо їх уроки, проводимо співбесіди. Аналізуючи цю інформацію, ми намагаємось зрозуміти, де криються джерела активності і саморозвитку кожного вчителя і як знайти ті шляхи, які забезпечують його самопросування у професійній майстерності. Ось уже п'ять років, як у гімназії розроблені і впроваджуються картки психолого-педагогічних утруднень за 6 компонентами уроку:

- організаційно-цільовий;
- проєктувальний;
- стимулюючо-мотиваційний;
- змістовий;
- комунікативний;
- оціночно-результативний.

В цих картках є такі графи: відчуваю утруднення і здатен допомогти колезі.

Коли ці картки заповнюють молоді спеціалісти в перші місяці роботи, вони свої професійно-педагогічні можливості

оцінюють або на високому рівні або вище середнього і майже всі здатні допомогти колегам з приводу по будь-яких питань.

Ця неадекватна оцінка свідчить, що молоді спеціалісти не усвідомлюють на операційному рівні свої можливості, не можуть зробити оцінку свого професійного "Я", здійснити професійну особистісну рефлексію, а свою педагогічну діяльність вони оцінюють за окремими діями на уроці, набором не пов'язаних між собою компонентів дій. Утруднення у них виникають лише після того, коли вони занурюються в конструювання власної концепції або технології навчання, на практиці використовують свої вміння, вчать аналізувати свої уроки, уроки своїх колег, на педагогічних практиках моделюють фрагменти уроків. Так усвідомлюються елементи аналізу, формується рефлексія.

За гімназійною моделлю творчого зростання молоді вчителі розподілені за проблемними лабораторіями. Крім методичної підтримки, яку вони отримують в межах роботи предметних кафедр, вони також апробують себе в діяльності проблемних лабораторій і творчих ініціативних груп, які є в гімназії носіями педагогічних інновацій і нововведень. Працюючи в проблемних лабораторіях і творчих ініціативних групах молоді вчителі не лише ґрунтовно опановують науково-теоретичний матеріал, проблему лабораторії, а моделюють педагогічну діяльність, через яку відбувається розвиток педагогічної техніки, елементів мистецьких дій, здатність до міжособистісного спілкування, використання зворотних зв'язків і взаємодії у навчанні.

Після такої колективної співпраці досвідчених і молодих педагогів з'являються якісно нові або оновлені форми, методи, засоби, технології.

У результаті такої діяльності молоді вчителі усвідомлюють, що професійна діяльність включає в себе набуття конкретних умінь в галузі педагогічної техніки, педагогічної комунікації, полягає у сформованості власного педагогічного інструментарію, завдяки якому діяльність учителя буде націлена на зміни у конкретного учня. В управлінському циклі моделі найголовніше акцентувати увагу молодого вчителя на власний саморозвиток. Саме тепер він адаптується до свого

професійного оточення, відвідує уроки досвідчених учителів-професіоналів, колег, працюючи в проблемних лабораторіях і творчих ініціативних групах, моделює власні зразки фрагментів уроків за етапами, розширює уявлення про методики і технології, які ефективно впливають на розвиток особистості учня. Професійна свідомість вчителя починає працювати на пошук ресурсів, які створюють творчий нетрадиційний інноваційний підхід до вчительської праці.

І хоча на цьому етапі у молодих вчителів відчуваються труднощі, особливо це стосується прогностичного і цільового компонентів уроку: володіння прийомами діагностики, аналізу, планування діяльності і визначення мети, прогнозування результату, володіння сучасними методами контролю та оцінювання діяльності учнів, але він уже вмотивований на покращення результату свого уроку.

Проведені нами багаторічні дослідження підтверджують, що після річного стажування, самооцінка педагогічної діяльності, молодого вчителя, карта психолого-педагогічних утруднень відображають реальну картину його можливостей, а також вклад його в колективну творчу справу, тієї проблемної групи, в якій він працював.

І на основі цих результатів реальної діагностики утруднень, яка обговорюється і аналізується в межах предметної кафедри, з вчителем-наставником розробляється стратегія методичної підтримки стажера. В цій роботі важливим є той факт, щоб молодий вчитель усвідомив зв'язок між своєю діяльністю і досягнутими результатами. Саме від цього залежить формування мотивів професійної діяльності, і вчитель "відкривається" до педагогічних і методичних впливів, виявляючи творчість і активність як під час засвоєння теоретичних знань на семінарах і практичних конференціях, так і на практиці прагне виробити в собі відповідні вміння і навички.

Доцільно згадати думку В.Д.Шадрікова щодо стимулювання мотиваційної сфери особистості шляхом професіоналізації: "Стимулювання діяльності повинно не лише урахувати потреби робітника, але і формувати суспільно значимі потреби особистості. Система стимулювання повинна

ураховувати не лише теперішній час, вона повинна працювати на перспективу” [3, с.32].

Динаміку професійного неперервного саморозвитку молодого вчителя забезпечують учитель-наставник, вчителі кафедри, колеги по спільній співпраці в проблемній лабораторії, а також розвиваючий простір гімназійного середовища. Міжособистісні стосунки в кооперативних групах при підготовці творчих проєктів, презентацій, стали передумовами виникнення активності. Готовність до перебудови своїх особистісних структур, подолання суперечностей є рушійною силою інноваційного розвитку і саморозвитку молодого вчителя. Отже працюючи над визначенням мотиваційної спрямованості молодого вчителя щодо впровадження інновацій, ми дійшли до висновку, що це процес двобічний. З одного боку – це науково обґрунтований методичний вплив на мотиваційну сферу особистості молодого вчителя, з іншого – щоденне формування самим учителем своїх умінь в системі практичної навчальної діяльності.

Мотивація на інноваційну спрямованість таким чином є активною складовою розвитку і перебудови особистості молодого вчителя, причому одним із найважливіших принципів управління цим процесом є принцип розвитку позитивного потенціалу особистості.

Погоджуємося з тим, що розвиток особистості відбувається не в усякій діяльності, а лише в тій, яка наповнена елементом творчості і викликає в людини інтерес та емоційний підйом [3,86]. Ми залучаємо молодих вчителів до творчих справ (керівник кращої в місті та області команди КВК “Неформат”, керівник політичного клубу “Діалог”, головний редактор гімназійної газети, режисер театральної студії, керівник школи юних літераторів “Проба пера”). Творчий процес – стимулюючий вплив на особистість молодого вчителя, забезпечує потребу у самореалізації та саморозвитку.

Таким чином, можемо зробити висновок, що педагогічна творчість, активізує професійну діяльність молодого вчителя, позитивно впливає на формування його особистісної мотиваційної сфери, забезпечує умови для

самовдосконалювання і саморозвитку, творчо реалізує його професійні функції.

У вирішені проблеми використані підходи Т.Царук

С.С.Томіліна

АНАЛІЗ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ “КОМПЕТЕНТНІСТЬ” У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В статтє рассматриваются различные подходы к трактовке категории «компетентность», его основные характеристики, виды. Предлагается своя трактовка понятия «компетентность».

The article is devoted to different approaches to the category “competence”, its main characteristics, types. The own notion of the term “competence” is considered.

Докорінними зміни, що відбуваються сьогодні не тільки в нашому суспільстві, але й в освіті - реформування освіти, пов'язане з Болонським процесом, комп'ютеризація, розширення міжнародних стосунків, перехід на особистісно-орієнтоване навчання, визначення пріоритетів в освіті - вимагають суттєвих змін як в системі освіти так і в особистості вчителя. Гостро постає проблема підготовки майбутнього вчителя як особистості: його здатність створювати сприятливі умови для плідної праці учнів, налагодження стосунків між учнями, доброзичливі умови спілкування педагога з учнями, батьками та підвищення в учнів пізнавальної активності. У зв'язку зі змінами пов'язаними з Болонською системою освіти, учень повинен уміти самостійно вчитися, а потім самостійно і творчо працювати. Ці питання вимагають від педагога певної психологічної перебудови, а також психолого-педагогічної готовності до такої праці. Це передбачає суттєвої перебудови діяльності педагога – з простого передавача інформації він повинен перетворитися на активного дослідника, проектувальника, організатора продуктивної навчально-пізнавальної діяльності учнів. Отже, в сучасному суспільстві головний стратегічний напрямок розвитку системи освіти належить розв'язанню проблем розвитку особистості учня та